

А.В. Гаврилюк,
аспірантка кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка

МОДЕРНІЗАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ (1945—1999 рр.)

Починаючи з першої половини ХІХ ст. і до сьогоднішньої університетська освіта Німеччини вважається однією із найпрогресивніших і найсучасніших у світі. Серед багатьох факторів, що впливають на ефективність вищої освіти Німеччини варто виокремити такі: стабільний курс економіки країни та державне фінансування вищої освіти; підвищення якості вищої освіти; інтернаціоналізація університетів; формування університетської освіти у трьох площинах — наукові дослідження, навчання та практика, дотримання європейських стандартів освіти. Все це вплинуло на процес модернізації системи університетської освіти Німеччини.

На державному рівні реформуванням і модернізацією університетів Німеччини займаються органи вищої освіти, зокрема: Федеральне міністерство освіти та науки (Bundesministerium für Bildung und Forschung — BMBF), Постійні конференції міністрів освіти та культури федеральних земель Німеччини (Kulturministerkonferenz — КМК), Федерально-земельні комісії з планування освіти і розвитку дослідницької діяльності (Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung und Forschungsförderung — BLK), щорічні Конференції ректорів вищих навчальних закладів Німеччини (Hochschulrektorenkonferenz — HRK) та Рада з науки (Wissenschaftsrat). Зазначені інституції тісно взаємодіють та ініціюють ухвалення спільних проєктів і документів. Держава доручає федеральним землям Німеччини фінансувати заклади вищої освіти.

Проблему розвитку університетської освіти в європейському освітньому просторі досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, серед них: Н. Абашкіна, О. Анвайлер, В. Андрущенко, О. Барило, С. Белова, Л. Ваховський, Я. Вімпфелінг, Б. Вульфсон, М. Горкаймер, В. Гумбольдт, М. Желуденко, І. Зязюн, С. Клепко, Т. Кравцова, В. Кремень, В. Ленхарт, М. Лещенко, В. Ломакович, О. Мартинович, О. Матвієнко, В. Махинов, І. Прудченко, В. Огнев'юк, Х. Олер, В. Паульсен, Л. Пуховська, Е. Тенорт, Н. Терентьева, К. Ясперс.

Завданням статті є окреслення розвитку модернізації університетської освіти Німеччини в період з 1945 до 1999 р.

На думку Є. Пінчука, модернізація вищої освіти є складним, цілісним процесом соціокультурної діяльності, що полягає у досягненні керованої позитивної якісної зміни соціальної системи.

Зміст модернізації не зводиться лише до інновацій і нововведень, за їх допомогою здійснюється лише частина повного циклу модернізаційного процесу. Модернізація освіти — це передусім системна якісна зміна, що включає багато компонентів, а саме: інноваційні процеси трансформації освіти, нові технології в освіті, міжнародну спрямованість вищої освіти та розвиток внутрішнього потенціалу освіти [1, 29].

Починаючи з 1945 р. вища освіта Німеччини зазнала важливих реорганізацій, змін і реформ. Історію модернізації в університетах Західної Німеччини досліджувала О. Конрад. У своїй праці вона описала розвиток модернізації університетів з 1945 р. і до кінця 1960-х років. Після Другої світової війни університети Західної та Східної Німеччини відновили свою роботу, зокрема, на заході було відновлено класичні традиції університетської освіти.

З другої половини 50-х років ХХ ст. відбулися значні зміни та трансформації в системі вищої освіти, спрямовані переважно на вироблення нових стратегій в освіті та безперервний діалог щодо ролі та значення університетів у сучасному суспільстві [4, 99]. Особливо важливі трансформації університетської освіти було запроваджено після студентських протестів у 1960-х роках: кількісне розширення структури університетів, збільшення іноземних студентів і міжнародних проєктів, зміна внутрішньої структури університетів і підвищення якості викладання [4, 99]. Ці зміни вплинули на важливі реформи вищої освіти у 1977 р., зокрема досягнення рівності можливостей здобуття вищої освіти, що відповідає гуманістичному ідеалу освіти [3, 158]. Результати новітніх наукових досліджень було інтегровано в систему вищої освіти Німеччини. Згідно з Конвенцією ООН, навчання для студентів університетів мало бути безкоштовним. Освіта розглядалась не лише як економічний показник держави, але й як цінний внесок у розвиток суспільства [3, 159]. У зв'язку з міжнародною конкуренцією 80-ті роки ХХ ст. у Західній і Східній Німеччині ознаменувалися передусім промисловими реформами, а також змінами у сфері освіти та науки [3, 200].

Наступне десятиліття відзначилося активним рухом у напрямі інноваційних трансформацій, результатом чого стало прийняття Болонської декларації у 1999 р. Основна мета цієї реформи —

консолідація зусиль наукової та освітянської громадськості й урядів країн Європи для істотного підвищення спроможності європейської освіти й науки в європейському освітньому просторі [2, 2]. З підписанням Болонської декларації Німеччина зобов'язалась до 2010 р. створити єдиний європейський простір вищої освіти, в якому студенти, викладачі та науковці мали б можливість тісної співпраці та необмеженої мобільності [2, 3]. Як один із ініціаторів Болонського процесу, Німеччина доклала чимало зусиль для впровадження таких освітніх реформ, як: реорганізація освіти на освітньо-кваліфікаційних рівнях «бакалавр» і «магістр»; використання європейської системи визнання залікових кредитів (European Credit Transfer System) на основі модульного навчання; полегшення мобільності для викладачів, студентів і науковців; посилення міжнародної складової в університетській освіті [2, 4]. Багато окреслених освітніх реформ було успішно запроваджено в університетах Німеччини, проте не всі вони отримали схвалення викладачів і студентів. Майже в усіх федеральних землях за старою національною системою державних іспитів (Staatsexamen) навчаються студенти спеціальностей «Педагогіка», «Юриспруденція» та «Медицина», що відносяться до традиційних академічних факультетів, які беруть початок ще із середньовіччя. Для оптимізації впровадження Болонського процесу в дію у 22 вищих навчальних закладах Німеччини працюють спеціальні консультанти, які дають поради викладачам і студентам та спостерігають за змінами в університеті. Результати такої співпраці узагальнюються на щорічних Конференціях ректорів вищих навчальних закладів Німеччини.

Університети Німеччини належать до європейського простору вищої освіти, тож реформу-

ються та модернізуються так само, як і інші європейські ВНЗ. Реформи вищої освіти спрямовані на модернізацію університетів і мають на меті покращення мобільності серед науковців, визнання кваліфікацій, автономію університетів, фінансування та підтримку міжнародної співпраці. Вони необхідні для участі у глобальному ринку праці у сферах освіти, науки та інновацій [5].

Німеччина входить до Комісії з освіти і науки Європейського Союзу і має виконувати відповідні вимоги з реорганізації та модернізації університетів. Національні системи вищої освіти мають бути стандартизовані, оскільки поділ їх на дрібні структури перешкоджає європейському та міжнародному співробітництву. Також аналогічні спеціальності підготовки студентів мають бути уніфіковані в усіх університетах, що уможливить мобільність студентів.

Комісія пропонує покращити розвиток наукового середовища в університеті та перетворити його на відкриту, інтерактивну та конкурентоспроможну структуру [5]. Таке наукове середовище вже протягом десятиріч існує у Німеччині, проте ще багато ланок потребують оптимізації та модернізації. Це стосується переважно покращення адміністративної системи в університеті та визнання міжнародних дипломів і кваліфікацій.

Отже, модернізація університетської освіти є актуальною проблемою і для України. Ретельне вивчення й аналіз педагогічного досвіду Німеччини роблять можливим запозичення напрацювань у цій царині з метою модернізації вітчизняної системи вищої освіти. Завдяки європейському досвіду Україна може збагатити свою національну систему вищої освіти та інтегруватися до відповідного міжнародного європейського простору.

ДЖЕРЕЛА

1. Пінчук Є.А. Генезис понятия і сутності модернізації освіти / Є.А. Пінчук // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Філософія. Політологія. — К., 2009. — Вип. 91—93.
2. Савченко С.В. Інтеграція вищої освіти Німеччини в європейський освітній простір / С.В. Савченко // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. — 2001. — № 13 (224), Ч. 1. — С. 2—8.
3. Anweiler O. Bildungspolitik in Deutschland: 1945—1999. Ein historisch-vergleichender Quellenband / O. Anweiler, H.J. Fuchs ; Bundeszentrale für politische Bildung. — Bonn, 1992. — 273 s.
4. Konrad O. Die Modernisierung der Westdeutschen Universitäten nach 1945 / O. Konrad ; AcTa Universitatis Carolinae. — P. 97—124.
5. Summary of EU Legislation. Modernising Universities. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11089_en.htm

Рецензент: Москаленко А.М., кандидат педагогічних наук, доцент.